

DIN ISTORIA PARTIDULUI NAȚIONAL CREȘTIN ÎN BUCOVINA (1935-1937)

Radu Florian Bruja

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava

Abstract: *The National Christian Party had a relative success in Bukovina; even so, it could not polarize the Right political forces, nor could it draw the poll for itself. The local organization, dominated by the controversial personalities such as Nechișor Robu and Constantin Nastasi, managed to implement the program imposed by the Center to the political structure. Recognized as one of the provinces that had a significant population of Jews, Bukovina represented an electoral basis for NCP, but not enough to bring a decisive electoral result. The anti-Semitism, especially in the small towns and cities from Bukovina, was an important factor for Cuza's Party. In reality, the mirage and the originality brought by the Legionary Movement blocked the "Cuzist" projects. The partial successes, such as the elections in Suceava County in 1936, or the arrangement of "spear man" gangs (that terrorized the street), the conflicts with Jews (by the tacit agreement of authorities) were not sufficient to get the power, not even in the North part of the country. Although the elections in 1937 brought a superior result –comparatively with the previous ones – they proved that the National Christian Party was not a viable organization in the context of competition with the legionaries. Their coming to power was, in this case, the result of extended political circumstances, and especially of the king's maneuvers (knowing his interest in power he wanted to take over). The king's fight with the Legionary Movement started, and the role of "cuzists" was just to prepare the stage for this confrontation.*

Keywords: Jews, Czernowitz, Legionary Movement, anti-semitism

Reaparitia Mișcării Legionare, sub masca Partidului Totul pentru Țară, l-a pus pe regele Carol al II-lea în situația de a revaloriza dreapta românească. După eșecul apropierei dintre Frontul Românesc și L.A.N.C. (s-a anunțat chiar posibilitatea aducerii la guvernare a celor două formațiuni politice), regele a patronat „mariajul” dintre Liga lui Cuza și Partidul Național Agrar al lui Octavian Goga. Aproximarea dintre cei doi a fost înlesnită atât de ambițiile politice ale lui Goga de a ajunge la putere, cât și de intenția lui Cuza de a lua vântul din pânzele Mișcării Legionare. Încă din aprilie 1935 au avut loc consfătuiri între liderii cuziști și cei din partidul lui Octavian Goga în vederea constituirii unui pol naționalist puternic. În același context, și Alexandru Vaida Voevod a avut întrevederi cu diverși reprezentanți ai L.A.N.C., între care foștii conducători ai organizațiilor studențești¹. Totodată, apariția Partidului Național Creștin,

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală de Poliție, 107/1935, f.77 (în continuare A.N.I.C.); se pare că a existat și un plan de atragere a Cruciadei Românilor, condusă de Mihail Stelescu, de partea noului partid naționalist. La conferința din 4 martie 1935, susținută de dr. N. Roșu în fața tineretului cuzist, au participat cca. 30 de simpatizanți ai lui Stelescu, iar autoritățile au tras concluzia că „întreg grupul Mihail Stelescu « Cruciada Românilor » se va înscrie în Ligă”, *Ibidem*, f. 67.

prin fuziunea celor două formațiuni, a fost „expresia manevrelor regelui pentru a izola Garda de Fier” prin crearea unui pol puternic al dreptei. Și serviciul de politică externă a lui Rosenberg a admis că are o parte de contribuție la crearea P.N.C.²

Actul de naștere a noului partid a fost semnat la 14 iulie 1935, în urma întrunirii celor doi lideri politici la Iași. Aceștia au căzut de acord ca A.C. Cuza, datorită trecutului său, să devină liderul noului organism politic, în timp ce O. Goga, ca al doilea membru din partid, se va ocupa de conturarea unei doctrine și a concepției de organizare a P.N.C. Poziția de vicepreședinte a fost ocupată de Nichifor Crainic, șeful organizației de tineret. Florea Nedelcu îl vedea ca executor al planurilor regelui în problema înființării grupării național-creștine³. Fuziunea celor două partide nu a fost foarte facilă. În Bucovina, deputatul cuzist Nichifor Robu s-a opus lui Octavian Goga, manifestând rezistență față de încercările gogiștilor de a primi funcții și posturi în provincie⁴. Organizația centrală primea din teritoriu zeci de proteste, însoțite de amenințări, mai ales din partea gogiștilor nemulțumiți de modul de numire a șefilor organizațiilor locale⁵. De exemplu, la Cernăuți, avocatul gogist Octavian Voronca era nemulțumit de preponderența cuziștilor în organizația național-creștină din Bucovina. El l-a acuzat pe șeful P.N.C. din Bucovina, profesorul Gh. Cuza, că nu se interesează îndeajuns de funcția sa, lăsând organizația în mâinile lui Nechifor Robu, „străin de localitate” și nesimpatizat de cernăuțeni. Mai mult, „din lipsa elementelor cuziste capabile” la Cernăuți, foarte mulți tineri, mai ales studenți, nu s-au înscris în Partidul Național Creștin, optând pentru Mișcarea Legionară⁶.

Încă de la înființare, noul partid și-a anunțat intențiile. În întreaga țară au fost răspândite manifeste îndreptate împotriva lui Nicolae Titulescu, după cum reiese dintr-un raport al Inspectoratului de Poliție Cernăuți, care a reușit să preîntâmpine această acțiune⁷. Înființarea noului partid a fost salutăată de cotidianul naționalist „Porunca Vremii”, printr-un articol intitulat „Ziua unei mari izbânzii”, sub semnătura lui Toma Vlădescu⁸.

Organizația P.N.C. din Cernăuți a fost înființată de Traian Popovici, imediat după 20 august 1935. Tot el, alături de deputatul de Hotin, Traian Huțanu, s-a implicat în formarea Comitetului județean al P.N.C.⁹ Cei doi au participat la Congresul național-

² Armin Heinen, *Legiunea „Arhanghelul Mihail.” Mișcare socială și organizație politică. O contribuție la problema fascismului internațional*, București, Edit. Humanitas, 1999, p. 255; pentru relațiile cu N.S.D.A.P. vezi și Comisia internațională pentru studierea Holocaustului în România, *Raport final* (președinte comisie Elie Wiesel), Iași, Edit. Polirom, 2005, p. 38-39.

³ Noul partid reunea astfel 18 locuri parlamentare, vezi Florea Nedelcu, *Viața politică în România în preajma instaurării dictaturii regale*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1973, p. 91-92.

⁴ Hans Christian Maner, *Parlamentarismul în România (1930-1940)*, București, Edit. Enciclopedică, p. 158.

⁵ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală de Poliție, 107/1935, f. 142.

⁶ *Ibidem*, 108/1935, f.9.

⁷ Arhiva de Stat din Regiunea Cernăuți, (Ucraina), Fond Poliția Cernăuți, 9753/1936, f.3 (în continuare A.S.R.C.).

⁸ Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, Edit. Fundației Culturale Române, 1995, p. 256.

⁹ Arhivele Naționale Suceava, Fond Poliția orașului Câmpulung Moldovenesc, 6/1935, f. 26 (în continuare A.N.S.).

creștin ținut la Chișinău unde au fost instruiți asupra programului partidului¹⁰. La acest congres s-au dat instrucțiuni organizațiilor regionale în ceea ce privește metodele de acțiune și propagandă. Între altele, trebuia ca, la finele fiecărei săptămâni echipe de activiști, echipați în uniforme și cu steaguri ale partidului, să participe la oficierea serviciului religios. Propaganda antisemită pe cale orală era obligatorie, cu mesaje și amenințări diverse la adresa comunității evreiești. Trebuiau, de asemenea, căutate și recrutate „cele mai multe elemente tinere” pentru diverse structuri ale partidului¹¹. Cu acest prilej, unul dintre cei mai controversați lideri cuziști bucovineni, deputatul de Rădăuți, Nechifor Robu, a declarat: „trăim într-o robie pe care o spun lacrimile voastre de nimeni înțelese. Cuza ne va salva. Uniți ca pe vremea lui Ștefan Vodă, vom birui prin brațele și voințele noastre.”¹² De asemenea, fosta centrală L.A.N.C. din Cernăuți a dat instrucțiuni studenților să organizeze „grupul județean al studenților cuziști”¹³. P.N.C. și-a păstrat cotidianul „Apărarea Națională” pe toată durata funcționării sale, însă nu a preluat și gazeta cernăuțeană „Spada”, fostul oficios L.A.N.C. din Bucovina¹⁴. La 20 octombrie 1935 a avut loc primul congres al P.N.C. în Bucovina, moment în care s-a lansat oficial organizația din regiune. La congres au participat zeci de delegații din Bucovina, Moldova, Basarabia, dar și din județe din sudul țării. După un Te Deum la Catedrala ortodoxă din Cernăuți, manifestarea s-a mutat pe islazul comunei Horecea (lângă Cernăuți), unde în prezența lui A.C. Cuza, O. Goga și Nichifor Crainic s-a deschis seria cuvântărilor¹⁵. Congresul nu a fost lipsit de incidente. Un vagon care a adus participanți la manifestație a fost zugerăvit cu „inscripții subversive”, iar în gări s-au scandat lozinci: „Trăiască revoluția; trăiască P.N.C.; jos jidanii; jos francmasonii; jos alianța cu Sovietele.”¹⁶ Și în alte localități din Bucovina au fost înființate organizații național-creștine, prin manifestații, sfințiri de drapele și cuvântări. Încă din 28 august organizația din Storojineț a P.N.C. a

¹⁰ *Ibidem*, f. 17.

¹¹ Congresul regional al P.N.C. de la Chișinău din 25 august 1935 a fost una dintre cele mai mari adunări național-creștine. Peste 13.000 de persoane (dacă cifrele de arhivă sunt reale), între care și delegația din Bucovina, au participat la congres, vezi Viorica Nicolenco, *Extrema dreaptă în Basarabia, 1923-1940*, Chișinău, Edit. Civitas, 2000, p. 58-59; cel mai mare congres al Partidului Național Creștin a avut loc 8 noiembrie 1936, la București, când după unele surse, necredibile, au participat 200.000 de cămăși albastre, *Raport final*, p. 37.

¹² „Porunca Vremii”, din 27 august 1935, p. 4.

¹³ A.N.S. Fond Poliția orașului Câmpulung Moldovenesc, 6/1935, f. 11.

¹⁴ Sorin Radu, *Electoralul din România în anii democrației parlamentare (1919-1937)*, Institutul European, Iași, 2004, p. 152; gazeta cernăuțeană nu a fost identificată de noi.

¹⁵ Cu acest prilej A.C. Cuza a declarat că „P.N.C. va veni fără întârziere la guvernare”, „Porunca Vremii”, din 22 octombrie 1935, p. 4.

¹⁶ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală a Poliției, 108/1935, f.149; o coloană de 200 de cuziști basarabeni care se deplasa către congresul din capitala Bucovinei din octombrie 1935 a fost instigată de evreei din colonia Briceva (din nordul Basarabiei). Incidentul a degenerat, un cuzist fiind ucis cu pietre; în replică lăncierii au incendiat două case evreiești, doar intervenția jandarmeriei făcând ca incidentul să nu capete proporții, Viorica Nicolenco, *op. cit.* p. 62.

convocat o mare adunare¹⁷. De asemenea, la Berhomet pe Siret¹⁸, Adâncata-Storjineț¹⁹, Stăneștii de Jos²⁰, Pârteștii de Jos²¹, Arbore²² au fost organizate întruniri ale membrilor național-creștini, s-au votat structurile de conducere, s-au oficiat parastase pentru cuziștii morți.

Încă din 1935 a demarat operațiunea de organizare a „lăncierilor” sau organizația de tineret național creștină. A fost întocmit un „Regulament de organizare a lăncierilor” structurat în mai multe capitole. Capitolul „Organizarea cămășilor albastre” prevedea încadrarea în această organizație a celor „care doresc a se forma în cămăși albastre pentru a se militariza și a se disciplina în spirit naționalist”²³. Culoarea albastră reprezenta simbolic lupta internațională împotriva evreilor. Un alt capitol, „Unitățile cămășilor albastre și gradele în conducerea lor”, reglementa ierarhia membrilor milițiilor național-creștine. Unitățile cele mai mici, formate din cinci membri denumite „pumni”, erau adevăratele batalioane de asalt paramilitare, pregătite pentru terorizarea populației sau a adversarilor politici. Două asemenea unități alcătuiau o „echipă”, trei echipe formau o „secție” condusă de un grad superior, care făcea legătura cu structurile superioare ale partidului. Deasupra acestor unități de stradă se afla o centurie constituită din trei secții conduse de corniști, centurioni și un centurion șef, toți depinzând direct de O. Goga. Un capitol special reglementa uniforme activiștilor național-creștini. Toți purtau cămașă albastră, centurion cu diagonală peste cămașă, banderolă cu svastică pe mâna stângă, pantaloni bufanți de culoare kaki, bască, cizme sau bocanci cu moletiere²⁴. Aceste trupe au atras de la început atenția autorităților. O circulară a Ministerului de Interne cerea Inspectoratului de Poliție Cernăuți să supravegheze pe oricine purta uniformă P.N.C.²⁵. Totuși aceștia trebuiau doar să verifice pe activiștii național-creștini, nu să-i aresteze, dovadă că regele nu urmărea să lovească în gruparea politică a lui Cuza și Goga, ci s-o păstreze ca factor de presiune îndreptat împotriva echipelor Partidului Total pentru Țară. Au fost și situații când autoritățile au împiedicat cuziștii să-și etaleze uniforme și semnele distinctive în public. Începând cu 28 ianuarie 1936, a fost interzisă purtarea uniformelor și a accesoriilor (cămăși, cravate, diagonale, epoleți, insigne, alte semne distinctive) și a drapelelor cuziste. De asemenea, sub amenințarea legii stării de asediu, orice persoană găsită asupra ei cu arme de foc sau arme albe risca să fie arestată. În schimb, semnul electoral cuzist zvastica era permis²⁶.

¹⁷ „Porunca Vremii” din 25 august 1935, p. 3.

¹⁸ *Ibidem*, din 5 septembrie 1935, p. 2.

¹⁹ *Ibidem*, din 26 septembrie 1935, p. 2.

²⁰ *Ibidem*, din 19 octombrie 1935, p. 3.

²¹ *Ibidem*, din 14 decembrie 1935, p.2.

²² *Ibidem*, din 31 decembrie 1935, p.2.

²³ Gh. T. Pop, *Characterul antinațional și antipopular al activității Partidului Național Creștin*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1978, p. 135; Jean Ancel, *Contribuții la istoria României. Problema evreiască*, vol. I, Partea întâi, 1933-1944, București, Edit. Hasefer, 2001, p. 77.

²⁴ *Ibidem*, p. 136.

²⁵ A.S.R.C. Fond Poliția Cernăuți, 9231/1935. f. 1.

²⁶ A.N.S. Fond Prefectura județului Rădăuți, 9/1936, f. 2.

Programul și doctrina Partidului Național Creștin au fost definite și lansate încă din iulie 1935, la întrunirea de la Iași. Existau aici câteva concepte clare care scoteau în evidență caracterul noului partid. În primul rând era propusă o strânsă legătură între stat și biserică, văzută ca „suprem reprezentant al forței care generează viața morală”, în timp ce preoțimea era definită ca „forța militantă încadrată în organizația de stat.” Un al doilea punct înglobat doctrinei național-creștine era reprezentat de mesianismul monarhic. Monarhia era considerată „singura formă de stat care ne poate asigura nouă aici consolidarea națională și o civilizație a noastră proprie.” Monarhia trebuia să aibă un rol important în viața de stat, Goga fiind de acord cu modificarea Constituției pentru a acorda suveranului puteri sporite²⁷. În realitate, acest punct corespundea ambițiilor autoritare ale regelui Carol al II-lea care-și netezea astfel planul de a domni ca rege autoritar. Un alt punct al programului P.N.C. propunea o reformă a legislativului cu un senat corporatist, cu senatori de drept și senatori numiți de rege și o Adunare a deputaților redusă numeric. O reformă era propusă și din punct de vedere naționalist, Constituția trebuind să asigure „dominația politică a românilor”²⁸. Un punct care a dat naștere multor dezbateri a fost introducerea pedepsei cu moartea. „Porunca Vremii” venea în sprijinul acestei inițiative. Militând pentru un program explicit și expeditiv, Dragoș Protopopescu, semnatarul articolului *Pedeapsa cu moartea*, găsea această soluție drept „cea mai fericită idee cu care se poate porni o luptă românească, o legislație bazată pe drasticitatea de sancțiuni cerând și un partid de o rară forță morală”²⁹. Și programul economic era definit de noul partid în formule ca: „întărirea producției agricole”, „crearea și întărirea industriilor cu capital național românesc”, „stabilirea unui echilibru moral între prețurile agricole și cele industriale”, „satisfacerea tuturor claselor și a asociațiilor de interese” în numele „României sociale” etc.³⁰. În problemele de politică externă, P.N.C. se dovedea vârful de lance al reorientării României către Germania. Foarte rigidă era poziția partidului față de relațiile cu U.R.S.S., cerându-se ruperea oricăror legături cu aceasta³¹. Președintele P.N.C., A.C. Cuza declara că existau două temeuri pentru aducerea grupării sale la guvernare: țara ar fi fost cuprinsă de o mișcare naționalistă virulentă, iar P.N.C. ar reprezenta singura mișcare politică orientată spre Germania, Italia și Spania³². Toate acestea nu făceau din P.N.C. decât un „partid conservator, expresie a păturilor mijlocii care și-au găsit deja un loc în ierarhia socială, dar se vedeau amenințate în poziția lor de către evrei”³³. Cel mai virulent punct al doctrinei național-creștine îl reprezenta tocmai antisemitismul. Programul cuzist suprapunea sentimentul naționalist, echivalării simpliste dintre evrei și comuniști, ceea ce a făcut ca naționalismul lui Cuza și Goga

²⁷ Gh. T. Pop, *op. cit.* p. 125-126.

²⁸ *Ibidem*, p. 126-127.

²⁹ Apud Z. Ornea, *op. cit.* p. 256.

³⁰ Gh. T. Pop, *op. cit.* p. 128.

³¹ *Ibidem*, p.138.

³² Hans Christian Maner, *op. cit.* p. 179.

³³ Armin Heinen, *op. cit.* p. 256.

să fie suprapus antisemitismului³⁴. O. Goga a încercat să explice cauzele antisemitismului românesc surprins de programul P.N.C. prin schimbarea raporturilor demografice în zone ca Bucovina, unde „valul intrușilor indezirabili” a devenit preponderent, ducând la acapararea comerțului și a pârghiilor economice în provinciile dens populate de evrei, infiltrarea în cultură, amenințarea la adresa purității etnice a românilor³⁵. Liderii național-creștini au fost inițiați de acest program la Congresul P.N.C. de la Chișinău. Programul cuzist avea un pronunțat caracter antisemit. Câteva puncte elaborate de A.C. Cuza deveniseră sloganuri pentru cuziști³⁶. Din surse ale Ministerului de Interne se pare că, prin glasul profesorului Constantin Tomescu, s-au dat și instrucțiuni, cu această ocazie, privind pregătirea unei revoluții a extremei drepte, P.N.C. colaborând cu Legiunea³⁷. Caracterul antisemit al organizației național-creștine a dus la emergența acestui partid în regiunile unde ponderea populației evreiești în rândul majoritarilor creștini era considerabilă, ca în județele Cernăuți, Rădăuți sau Suceava. Au fost și situații unde gruparea condusă de Goga și Cuza nu a avut succes. Lansarea programului P.N.C. în județul Câmpulung nu s-a bucurat de succesul scontat. Într-o notă a partidului se spunea că „programul n-a prins la noi în județ unde P.N.C. e foarte slab”³⁸. O dovadă a exploziei antisemitismului în nord-estul țării a fost și creșterea numărului „lăncierilor”, „acei huligani care îi maltratau pe evrei”, de la o mie la zece mii în doar câțiva ani³⁹.

Șefii organizațiilor din Bucovina, dominate de aripa cuzistă a P.N.C., au căutat să atragă de partea lor populația rurală românească, mai ales în zonele cu preponderență economică a evreilor. „Porunca Vremii” avea o rubrică periodică, intitulată *Jalea Bucovinei*, unde titluri de genul *Vijnița – rai jidovesc*, *Plaga triourilor jidovești din Bucovina*, *Periculoșii gangsteri ai Bucovinei* etc. erau frecvente. Iar profesorul Ion Simionescu remarcă „aspectele frustrante pentru românitatea Bucovinei, chiar dacă Cernăuții au menirea să devină, cu orice jertfă de bani și energii, cetatea românismului din partea nordică a țării”, concluzionând că „atmosfera străină a vieții orașului continuă a te înăbuși, ca și înainte de 1918”⁴⁰. În Bucovina, 1553 firme erau românești, față de

³⁴ Bela Vago, *Umbra svasticii. Nașterea fascismului și a antisemitismului în Bazinul Dunării (1936-1939)*, București, Curtea Veche, 2003, p. 64.

³⁵ Leon Volovici, *Ideologia naționalistă și „problema evreiască.” Eseu despre formele antisemitismului intelectual în România anilor '30*, București, Edit. Humanitas, 1995, p. 64.

³⁶ „1. Exproprierea averilor jidănești de la țară și oraș și împărțirea lor la români; 2. Vor scoate din slujbe pe străini și vor pune pe români; 3. Vor pedepsi cu spânzurătoarea pe tâlharii banului statului; 4. Vor desființa fabricile de spirt; 5. Vor ieftini mărfurile; 6. Vor lua din mîna jidanilor fabricile și-i vor scoate din negoț”. A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală de Poliție, 108/ 1935, f. 26.

³⁷ Deși sursa informației este Ministerul de Interne, credibilitatea ei este îndoielnică, A.S.R.C. Fond Poliția Cernăuți, 9753/1936, f. 10.

³⁸ Paradoxal, într-un județ dominat de legionari a avut mai mult succes Frontul Românesc al lui Al. Vaida Voevod, senatorul vaidist Dumitru Tinu reușind să înființeze o cooperativă de consum numită „Izbânda” în orașul Câmpulung, A.N.S. Fond Poliția orașului Câmpulung Moldovenesc, 6/1935, f. 26.

³⁹ Nicholas M. Nagy Talavera, *Istoria fascismului în Ungaria și România*, București, Edit. Humanitas, 1994, p. 400.

⁴⁰ Apud Mircea A. Diaconu, *Mișcarea Iconar. Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, Edit. Timpul, 1999, p. 14.

8163 evreiești⁴¹. În Rădăuți, de exemplu, 28 de firme erau în mâinile românilor față de cele 399 ale evreilor⁴². În unele localități populația românească nici nu era majoritară, precum în Cernăuți unde atingea 24% din total, Gura Humorului 28% sau Rădăuți unde ajungea la 30%⁴³. Restul era format din alți minoritari, ca de pildă ucrainenii, germanii sau evreii. Însă manifestările cuziștilor erau îndreptate cu precădere împotriva celor din urmă. Limbajul liderilor cuziști dovedește că pornirile naționaliste ale acestora erau orientate către minoritatea evreiască. „Duceți-vă în târgurile din Bucovina (...) unde bâjbâie ca un stup de viespi zeci de mii de jidovi cu ochii plini de conjunctivită, cu ură neagră împotriva neamului nostru și veți înțelege fără nicio greutate unde ar fi reacționat instinctul de conservare națională.”⁴⁴ Cu un astfel de limbaj nu e de mirare că activiștii național-creștini își îndreptau ura, în principal, împotriva evreilor. P.N.C. a împrumutat de la legionari un limbaj paternalist și evanghelizator pentru a atrage simpatiile și voturile populației din Bucovina. Susținătorii lui A.C. Cuza „le vorbeau îndelung sătenilor, o astfel de cuvântare durând în medie cam două ore și fiind presărată cu imagini biblice, totul concurând cu crearea unei atmosfere de pietate”⁴⁵. Însă succesul s-a lăsat așteptat, aceste scenarii fiind teatrale, lipsite de naturalețea întrunirilor legionare conduse de C.Z. Codreanu. Înfruntând concurența legionarilor, agenții cuziști s-au manifestat deosebit de violent. Avea dreptate istoricul Nicholas M. Nagy-Talavera când afirma: „lăncierii au dublat prin violență și brutalitate actele legionarilor”, oficialitățile timpului orchestrând politica regelui, însă au fost trecute în contul Mișcării Legionare multe dintre actele cuziștilor. În epocă, organizația paramilitară a P.N.C. a ieșit în evidență prin „anarhie și stridență”⁴⁶.

Au existat multe conflicte între naționaliștii români și evrei. Incidentele antisemite ale cuziștilor se manifestau cu orice prilej. O simplă adunare a organizației P.N.C. din Storojineț, organizată în satul Ciudeiu la 25 martie 1936, s-a încheiat cu spargeri de ferestre la locuințelor evreiești⁴⁷. Un incident cu caracter antisemit s-a consumat la 16 august 1936 în pădurea Țețina, de lângă Cernăuți. O echipă a cămășilor albastre, formată din Ștefan Grosu, Grigore Ursuleac, Nicolae Cerchez, V. Chiseliță, V. Grosu, Gheorghe Cozma, Gheorghe Botezat, I. CoHuț și Constantin Brovițechi a atacat un grup de turiști evrei. Salvați de directorul Căminului Tipografiilor, evreii au fost asediați în clădire, la un pas de a fi incendiați. Printr-o practică cunoscută, secretarul P.N.C. local, Ștefan Straton, s-a desolidarizat de această acțiune⁴⁸. Aceste incidente

⁴¹ Cristian Sandache, *Național și naționalism în viața politică românească interbelică (1918-1940)*, Iași, Tipografia Moldova, 2001, p. 217; pagini mult mai echilibrate despre locul și rolul evreilor în viața și economia Bucovinei vezi la Daniel Hrenciuc, *Continuare și schimbare: Integrarea minorităților naționale din Bucovina istorică în Regatul României Mari (1918-12940)*, vol. II (1928-1940), Suceava, Edit. Mușatinii, 2007, p. 81-103.

⁴² Cristian Sandache, *op. cit.*, p. 218;

⁴³ *Ibidem*, p. 234.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 252.

⁴⁵ Idem, *Doctrina național creștină în România*, București, Edit. Paideia, 1997, p. 36.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 37.

⁴⁷ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală de Poliție, 406/1936, f. 126.

⁴⁸ A.N.C. Fond Poliția Cernăuți, 9753/1936, f. 4.

erau însă obișnuite. La 13 iunie 1936, studentul cuzist D. Gâlcă a spart un chioșc de ziare din Piața Unirii (Cernăuți) distrugând ziarele evreiești „Lupta”, „Adevărul” și „Nașa Rei”⁴⁹. Evenimente similare au fost înregistrate la Suceava, Rădăuți⁵⁰, Dărmănești, Pârtești⁵¹. De altfel, într-un miting desfășurat la Cernăuți în octombrie 1935, redactorul șef al cotidianului cuzist „Porunca Vremii” a proclamat capitala Bucovinei drept „un Nürnberg românesc”⁵². Au existat și altfel de incidente. Comerciantul cuzist Andrei Tuțuianu din Vatra Dornei a fost dat în judecată pentru că a refuzat să plătească datoriile pe care le avea la creditorii evrei, acesta cerând aplicarea strictă a legii pentru lichidarea datoriilor agricole sau reeșalonarea lor⁵³.

În noiembrie 1935 s-au purtat discuții la nivel înalt între liderii Partidului Național Creștin și cei ai Frontului Românesc pentru crearea unui bloc parlamentar naționalist. Un raport al ambasadorului francez Jean d'Ormesson preciza și limpezirile ideologice ale celor două grupări din care nu lipseau: „numerus clausus”, elaborarea unei legislații rasiale inspirate din legile de la Nürnberg, revizuirea Constituției. S-a discutat și de alegerile parțiale din Bucovina. Cele două grupări politice trebuiau să se ajute împotriva P.N.Ț., în condițiile în care guvernul nu intenționa să înainteze liste⁵⁴.

După înființarea P.N.C. și organizarea structurilor partidului, au avut loc numeroase congrese județene, orașenești și comunale, au fost organizate mitinguri și s-a încercat atragerea simpatizanților de partea noului partid. Propaganda cuzistă încerca să imite metodele legionarilor, dar fără sinceritatea și succesul acestora. Liderii locali ai național-creștinilor „făceau sacrificii și nu alegeau mijloacele.” Însoțiți de echipe de lăncieri în uniformă, „activiștii cuziști cutreierau satele, organizau întruniri, împărțeau țăranilor sume de bani, făcând promisiuni fanteziste, orchestrate de o propagandă provocatoare și violentă”⁵⁵. O delegație din Bucovina a participat la 31 mai 1936 la un alt congres la Chișinău, ocazie pentru Nechifor Robu de a lua cuvântul. În stilul consacrat, Robu a amenințat politicienii vremii că, odată ce Partidul Național Creștin va ajunge la putere, îi va trimite în taberele de muncă, iar pe evrei „la construit șosele și curățat bălțile Dunării”⁵⁶. În noiembrie 1936 a avut loc la București un congres general al P.N.C., la care au participat liderii organizațiilor din întreaga țară și s-au reactualizat caracterul și programul partidului. De asemenea, principalii lideri ai partidului au vizitat organizațiile locale, cum a fost cea a lui Gh. Cuza din Bucovina, în timpul scurtei campanii electorale din ianuarie 1936. Cu acest prilej, el a anunțat la o întrunire de la Ilișești că este mandatat de către Hitler să preia puterea în România, arătând chiar un pumnal pe care pretindea că îl are de la

⁴⁹ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală a Poliției, 406/1936, f. 332.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 369.

⁵¹ *Ibidem*, f. 362.

⁵² Armin Heinen, *op. cit.* p. 280.

⁵³ A.N.S. Fond Tribunalul Câmpulung, 11/1935, f. 1.

⁵⁴ Carol Iancu, *Lupta internațională pentru emanciparea evreilor din România. Documente și mărturii*, vol. II (1919-1939), București, Edit Hasefer, 2004, doc. 55, p. 169-171.

⁵⁵ Viorica Nicolenco, *op. cit.* p. 60.

⁵⁶ Ziarul „Dimineața” a consemnat în paginile sale multe manifestări și discursuri provocatoare ale deputatului rădăuțean, *Ibidem*, p. 63.

Führerul nazist. Faptul nu era întâmplător de vreme ce la întrunire au participat și germanii din localitate⁵⁷.

Un episod interesant din viața organizației cuziste bucovinene l-au reprezentat alegerile parțiale din județul Suceava, din ianuarie 1936. Campania electorală dinaintea scrutinului de la Suceava a fost doar o repetiție generală pentru alegerilor generale din 1937. Astfel, în timpul adunărilor cuziste de la Pârteștii de Jos și Adâncata, adversarii P.N.C. au fost bătuți⁵⁸. Deputatul bucovinean de pe lista fostului L.A.N.C., Nichifor Robu, fără să aibă drept de vot pe listele județului Suceava, a recrutat un grup de „cămăși albastre”, în fruntea căruia s-a deplasat în capitala județului pentru a alunga agenții electorali țărăniști⁵⁹. Un fapt inedit l-a reprezentat propaganda național-creștinilor în rândul ortodocșilor de stil vechi. Un lider local, Gh. Cârlan, a încercat să atragă pe partea P.N.C. alegătorii stiliști din Suceava, promițând că le va recunoaște cultul și le va ridica biserici în județ dacă vor vota lista cuzistă⁶⁰. Mai mult, pentru a atrage sprijinul stiliștilor, liderii locali ai P.N.C. au cerut ajutorul călugărilor de la mănăstirea Rădășeni, cărora A.C. Cuza le-a promis întoarcerea la calendarul vechi.⁶¹ Campania electorală din 1936 de la Suceava a consemnat și un episod inedit și senzațional: răpirea adversarilor politici. Un grup de cuziști, condus de Nichifor Robu, Gh. Cârlan, Constantin Nastasi, i-a răpit pe Teofil Sauciuc Săveanu și Mihail Ghelmegeanu aflați la o reuniune politică la Cacica. După o urmărire „ca în filme” am zice azi, poliția a reușit să-i prindă pe răpitori la bariera orașului Suceava⁶². Propaganda din presa cuzistă a căutat să ascundă acest eveniment sub masca rezultatului favorabil obținut în scrutinul de la Suceava: „alegerea de la Suceava e din punctul de vedere politic pentru partidele de opoziție un caz cu totul particular și neobiceiuit. Nu cred că s-a înregistrat la vreo alegere de senator un număr așa de mare de voturi ca partid.”⁶³

Autoritățile nu au luat măsuri împotriva exceselor cuziste din campania electorală. A existat chiar o colaborare între autoritățile liberale și P.N.C. în aceste alegeri. Partidul de guvernământ nu a propus niciun candidat, punând infrastructura administrativă la îndemâna candidatului național-creștin pentru a lua voturile țărăniștilor⁶⁴. A.C. Cuza a beneficiat de o bună promovare a imaginii sale politice. Prezentat ca „mântuitorul neamului românesc”, „marele patriot în lupta împotriva jidanilor”, „marele nostru învățat și apostol al neamului” care „ne cheamă să mântuim țara de jidani”⁶⁵, A.C. Cuza a avut succes în alegerile de la Suceava, din 15 ianuarie 1936. Cu un astfel de mesaj politic, Cuza a obținut 6.371 de voturi, devansând pe reprezentantul guvernului care a obținut 1.865 de voturi sau pe cel al

⁵⁷ „Glasul Bucovinei”, din 3 ianuarie 1936, p. 3.

⁵⁸ *Ibidem*, din 29 decembrie 1935, p. 1.

⁵⁹ *Ibidem*, 9 ianuarie 1936, p. 1.

⁶⁰ *Ibidem*, 3 ianuarie 1936, p. 3.

⁶¹ *Ibidem*, 15 ianuarie 1936, p. 4.

⁶² *Ibidem* p. 1.

⁶³ Cristian Sandache, *Doctrina...*, p. 88.

⁶⁴ Bela Vago, *op. cit.* p. 36.

⁶⁵ Sorin Radu, *op. cit.* p. 186.

P.N.Ț. cu 2.781 de voturi. Cum A.C. Cuza era deja parlamentar, el a demisionat din lista de la Suceava în favoarea liderului cernăuțean, profesorul Huțanu⁶⁶.

Un personaj inedit, deputatul de Rădăuți, Nichifor Robu, s-a făcut remarcat și prin diverse alte fapte. Dacă în perioada 15 noiembrie 1934 – în iulie 1935 când s-a creat Partidul Național Creștin el nu a avut nicio intervenție în parlament, pe plan local s-a remarcat prin multe inițiative. Absența lui din parlament se poate explica și prin cuvântările pe care le-a ținut în timpul campaniei electorale din județul Suceava, rostite în fața copiilor între 9 și 15 ani adunați la o școală: „Oare pe acești copii necopti vrea ramolitul de 80 de ani să-i influențeze?” se întreba pe bună dreptate un editoralist de la „Glasul Bucovinei.”⁶⁷ Nechifor Robu a ieșit în evidență și prin incidentul creat la instalarea în funcție a mitropolitului Bucovinei, Visarion Puiu. Deputatul cuzist l-a atacat pe rabinul I. Niemirower, invitat personal al mitropolitului, pe care l-a obligat să părăsească sala sinodală de la Cernăuți.⁶⁸

Activitatea parlamentară a lui Nechifor Robu nu a fost studiată până acum. El a rămas cunoscut pentru faptul că întrerupea violent cuvântările politicienilor care îi erau adversari. În schimb, nu a avut o inițiativă parlamentară. În 1935-1936 a fost unul dintre pușinii parlamentari care nu s-au înscris la cuvânt,⁶⁹ dar se găsea pe lista deputaților care au întrerupt frecvent discursurile altor parlamentari⁷⁰. N. Robu a fost implicat la 9 decembrie 1935 într-un incident violent în Camera Deputaților. Între el și deputatul țărănist Nicolae Lupu s-a ajuns la încăierare. În consecință, Comisia de disciplină a cerut ca N. Robu să fie exclus din parlament pentru cinci ședințe, însă nu s-a obținut în Cameră majoritatea împotriva lui⁷¹. Abia la 19 martie 1936, „după o nouă serie de insulte aduse și o păruială”, Camera l-a suspendat cu 139 de voturi pe deputatul rădăuțean pentru 30 de ședințe⁷². Robu s-a făcut remarcat și printr-un incident ilar. Venind înarmat în Camera Deputaților, el a fost somat să predea arma din posesie. După un scandal el a fost nevoit să se conformeze nu înainte de a declara: „acesta e un revolver confiscat la Suceava în alegeri de la bătașul Elian care era cu domnul Potârcă și pe care l-am adus să-l depun Camerii.”⁷³ În același timp, pe plan local Nichifor Robu s-a remarcat prin patronarea unor afaceri de familie. El a facilitat cumpărarea unei cantități de 500 mc lemn de către socrul și cumnatul său, la un preț redus, sau a avantajat un fruntaș cuzist local, Vasile Toader, care a primit 3.500 mc lemn în doi ani⁷⁴. Și aceasta, în vreme ce N. Robu călătorise în Germania, la München,

⁶⁶ „Glasul bucovinenilor”, 1 februarie 1936, p. 2.

⁶⁷ „Glasul Bucovinei”, 9 ianuarie 1936, p. 1.

⁶⁸ „Glasul Muntelui”, 17 noiembrie 1935, p. 2-3; incidentul este consemnat și într-o „Notă privind situația evreilor români” prin care se reproșează autorităților prezente la eveniment că nu au reușit „să schițeze nici cel mai neînsemnat protest”, Carol Iancu, *op. cit.* doc. 60, p. 175-177.

⁶⁹ Hans Christian Maner, *op. cit.* p. 350.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 354.

⁷¹ *Ibidem*, p. 221.

⁷² Prima experiență de acest fel o avea din 1932 când, în urma unui scandal, Comisia de disciplină l-a exclus pentru 10 ședințe, *Ibidem*, p. 222.

⁷³ Cristian Sandache, *Doctrina...* p. 120.

⁷⁴ „Glasul Bucovinei”, din 15 decembrie 1937, p. 3.

pentru a lua lecții de zbor, spunea un ziarist, pentru că ar avea avion personal și trei automobile „cu care împrășcă noroiul pe cuprinsul Bucovinei” (...) „În sfârșit – conchidea același ziarist – avem un mare personajiu și Bucovina întregă se bucură de acest mare naționalist cu cămașa albă a cărui figură reprezentativă joacă un rol important.”⁷⁵

Anul 1936 a fost unul plin de activități pentru membrii P.N.C. din Bucovina. O serie întreagă de sate bucovinene erau vizate de echipe cuziste sau aveau organizate secții locale ale partidului lui A.C. Cuza. Rapoartele Direcției Generale de Poliție menționează activitatea național-creștină. În iunie 1936 a fost sfințit steagul P.N.C. în comuna Măriștea⁷⁶, iar în zilele următoare, la Horodnici⁷⁷, de către o delegație condusă de Nichifor Robu⁷⁸, apoi la Arbore⁷⁹, Ilișești sau Roșă, lângă Cernăuți⁸⁰. În august s-au organizat sfințiri de drapele național-creștine la Șerbăuți și Călinești-Vasilache, ocazie pentru deputatul Gh. Cârlan de a-și critica adversarii politici⁸¹, iar în septembrie la Băișești⁸², Solonețul de Jos⁸³, Straja⁸⁴. La 12 iulie 1936 a avut loc la Câmpulung Moldovenesc, Congresul organizațiilor P.N.C. din Moldova și Basarabia⁸⁵, iar la 26 iulie, un alt congres la Baia i-a avut printre invitați pe A.C. Cuza și O. Goga⁸⁶. Într-o dare de seamă a Inspectoratului Regional de Poliție din septembrie 1936 se spunea că „național-creștinii continuă propaganda la orașe și sate, prin adunări și sfințiri de steaguri, cu o activitate mai pronunțată în județul Suceava”⁸⁷.

Spre sfârșitul anului 1936 au avut loc o serie de negocieri între emisarii P.N.C. și cei ai Partidului Total pentru Țară în vederea unui acord sau a unei colaborări pentru anul electoral 1937. Chiar liderul legionar C.Z. Codreanu a trimis o scrisoare conducerii P.N.C. pentru a realiza o legătură între cele două forțe de extremă dreapta. Se pare că acest lucru nu era pe placul regelui, mai cu seamă că șeful legionar refuzase orice colaborare cu suveranul. Începea confruntarea decisivă dintre Carol al II-lea și Corneliu Zelea Codreanu, iar Partidul Național Creștin urma să joace un rol important în acest conflict. În schimb s-a înregistrat un fenomen inedit: o imensă hemoragie de membri P.N.C. s-a scurs către alte grupări politice sau spre legionari. În anii 1936-1937 Partidul Național Creștin s-a confruntat cu un val de dezertări. În județul Suceava au fost demisii chiar din conducerea P.N.C. Avocatul Emilian Popinciuc a aderat la P.N.L. Motivând „grave disensiuni în partid și neonorarea promisiunilor președintelui național-

⁷⁵ „Glasul bucovinenilor”, 25 octombrie 1935, p. 4.

⁷⁶ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală de Poliție, 3/1936, f. 55.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 67.

⁷⁸ *Ibidem*, 4/1936, f. 52.

⁷⁹ *Ibidem*, 3/1936, f. 86.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 87.

⁸¹ *Ibidem*, f. 57.

⁸² *Ibidem*, f. 200.

⁸³ *Ibidem*, f. 240.

⁸⁴ *Ibidem*, 4/1936, f. 88.

⁸⁵ *Ibidem*, 3/1936, f. 114.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 142.

⁸⁷ *Ibidem*, 4/1939, f. 112.

creștin din Arbore”, a părăsit partidul. Întreaga organizație cuzistă din Comănești a trecut împreună cu liderul ei, Simion Maiorean, la P.N.L., iar la Solca, în jur de 100 de cuziști, conduși de Teodor Baloș, Mihai Băgu și Alexa Ghinghilovschi, au trecut la P.N.L. Astfel de defecțiuni s-au înregistrat și la Poieni⁸⁸, Vicov, Volovăț, Seletin, Putila și Sârghieni⁸⁹. Un ziarist de la „Universul” analiza foarte pragmatic rezultatele obținute de național-creștini: „acum câțiva ani acest partid monopolizase aproape întreaga opinie publică din Bucovina. Scurgerea vremii, împrejurările, dar mai ales unii oameni din fruntea organizațiilor locale au răcit simpatiile populației din Bucovina pentru Partidul național-creștin”⁹⁰. Nu de puține ori membrii național-creștini au părăsit partidul orientându-se spre Mișcarea Legionară. O notă a Legiunii de Jandarmi Rădăuți menționează că mai mulți membri P.N.C. au cerut să fie înscriși în Partidul Totul pentru Țară, în urma propagandei făcute cu ocazia aducerii în țară a trupurilor lui Ion Moța și Vasile Marin⁹¹. S-a înființat chiar organizația „General Cantacuzino-Grăniceru” pentru membrii național-creștini care au optat pentru Legiune⁹². Încă din 1936, Ioan Colțuneac din Solca a părăsit P.N.C-ul pentru a întemeia un cuib legionar în oraș alături de alți 29 de aderenți⁹³. Cu toate acestea, o notă a Poliției Solca spunea că „P.N.C. e cel mai tare partid și în ultimul timp a început să se organizeze și Partidul Totul pentru Țară”⁹⁴.

Anul 1937 a fost anul ultimelor alegeri democratice din România interbelică, ce se vor dovedi hotărâtoare pentru evoluția ulterioară a României. Situația politică internațională impunea o strângere a rândurilor în politica țării și o poziționare clară față de puterile europene. În această situație, Partidul Național Creștin se situa între ambițiile personale ale regelui Carol al II-lea care a fost refuzat de C.Z. Codreanu și necesitatea creării unui pol politic al dreptei, puternic și unitar. În acest sens, liderii P.N.C. și-au luat măsuri pregătitoare: consfătuiri la sediul central și cu liderii organizațiilor județene, tatonări pentru înțelegerea cu celelalte formațiuni politice de dreapta, crearea de echipe de agenți electorali și propagandiști. În primăvara anului 1937 a avut loc repetiția generală: alegerile locale. O dare de seamă a Inspectoratului Regional de Poliție din Cernăuți ne înștiințează că național-creștinii au primit dispoziții încă din ianuarie 1937 ca organizațiile locale să înceapă campania electorală pentru alegerile locale. Cu toate eforturile diriguitorilor P.N.C., autoritățile locale recunoșteau, o lună mai târziu, că „ideologia lor [național-creștină] are mai puțin răsunet decât cea legionară care e mai spectaculoasă”⁹⁵. În întreaga Bucovină național-creștinii și-au depus listele de candidați. În general, campania electorală din primăvară a fost liniștită datorită deciziei conducătorului Mișcării Legionare de a nu participa la scrutin, poate

⁸⁸ „Glasul Bucovinei”, 12 decembrie 1937, p. 7.

⁸⁹ *Ibidem*, 15 decembrie 1937, p. 7.

⁹⁰ „Universul”, 25 decembrie 1937, p. 26.

⁹¹ A.N.S. Legiunea de Jandarmi Rădăuți, 1/1937, f. 24.

⁹² A.S.R.C. Fond Poliția orașului Cernăuți, 10222/1937, f. 42.

⁹³ A.N.S. Fond Poliția Solca, 9/1936, f. 27.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 41.

⁹⁵ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală de Poliție, 10/1937, f. 46, 138-139.

pentru a nu atrage atenția asupra potențialului Legiunii, pe care îl dorea intact în alegerile generale. De aceea, succesul parțial al cuziștilor în unele localități din Bucovina nu trebuie pus pe seama influenței P.N.C. în sânul electoratului, ci pe erodarea celorlalte partide politice democratice. În ciuda absenței legionarilor din campania pentru alegerile județene, incidentele create de cuziști nu au întârziat să apară. Un detaliat raport al Tribunalului Rădăuți prezintă incidentele înregistrate la 25 iulie 1937 în orașul Siret. Conform raportului, un important grup de cuziști, condus de deputatul dorohoian Avram, avocatul Mosciulski și deputatul cernăuțean Constantin Nastasi, a defilat pe străzile micului orașel bucovinean. Încercarea unui detașament de jandarmi de a opri cu tunuri de apă manifestații a eșuat, lucrurile degenerând. „Îmi voi usca cămașa de pielea ta” a fost amenințarea lui Constantin Nastasi, unul dintre cei mai violenți cuziști, adresată lt. col. Ioan Milat, șeful echipei de jandarmi⁹⁶. Național-creștinii au avut succes deplin la alegerile pentru Consiliul județean Rădăuți unde lista cu zvastica a obținut 8.999 de voturi, ocupând primul loc pe 25 iulie⁹⁷. În rest, listele cuziste s-au aflat în urma liberalilor și a țărâniștilor, cu rezultate contradictorii. În județul Câmpulung, cuziștii au obținut 4 mandate de consilieri față de cele 18 ale liberalilor⁹⁸, în județul Storojineț au fost câștigate 20 de mandate în total, dar tot în urma listei P.N.L., în localitățile Suceveni, Crasna Putnei, Broscăuții Noi, Stăneștii de Jos, Lucavăț de Sus, Presicăreni, Carapciu pe Siret, Budineț, Cireș ș.a.⁹⁹ P.N.C. s-a înscris și în alegerile complementare de la Seletin din octombrie 1937. Rezultatul însă a fost favorabil candidaților liberali care au obținut toate posturile de consilieri¹⁰⁰.

Pentru alegerile generale, Partidul Național Creștin a înaintat lista cu nr. 2 – cu semnul electoral o linie orizontală, pentru Cameră, și lista nr. 4 pentru Senat. De exemplu, în județul Cernăuți, figurau pe lista P.N.C. pentru Cameră A.C. Cuza, Constantin Nastasi, Petru Toma, Sava Arbore, Vasile Toustiuc și Emilian Buhn¹⁰¹, iar pentru Senat Sava Arbore și Artemie Zeamă¹⁰². Pe lista nr. 2 de la Rădăuți figurau, alături de binecunoscutul Nichifor Robu și Ștefan Leontovici, George Pascu, Nicon Țigara, Vasile Crețan, Vasile Birău, Arcadie Cernovschi, Damian Nistor, Aurel Furtună, Nicolae Tomasciuc, Gheorghe Pâslar¹⁰³.

⁹⁶ *Ibidem*, 739/1937, f. 4-5; pentru a preveni actele de violență, autoritățile țineau sub control pe membrii P.N.C., mai ales pe cei mai activi și care posedau arme. Un tablou cu 74 de persoane, cu adresele lor, îi menționa pe activiștii care posedau arme, vezi A.S.R.C. Fond 38, .324/1939, f. 9-11; o altă listă includea 442 de lăncieri care dețineau revolve, iar o alta, cu 92 de membri P.N.C., cercetați de poliție pentru diverse abateri, *ibidem*, f. 12-14.

⁹⁷ Vezi câștigătorii în A.N.S. Fond Prefectura județului Rădăuți, 6/1937, f. 16.

⁹⁸ „Glasul Bucovinei”, 2 martie 1937, p. 1.

⁹⁹ *Ibidem*, 22 martie 1937, p. 1.

¹⁰⁰ A.N.S., Fond Tribunalul Rădăuți, 11/1937, f. 56.

¹⁰¹ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală a Poliției 741/1937, f. 1-3; vezi și A.N.S. Fond Poliția Cernăuți, 10205/1937, f. 5.

¹⁰² *Ibidem*, 205/137, A.S.R.C. Fond Poliția Cernăuți, 10205/1937, f. 3.

¹⁰³ A.N.C. Fond Prefectura județului Rădăuți, 6/1937, f. 16.

Încă de la începutul toamnei anului 1937 a fost introdusă starea de asediu în județele țării, fiind interzise marșurile și adunările în formații militare. De asemenea, întrunirile în spații închise erau aprobate pentru un număr mic de participanți, măsuri ce îi vizau direct pe legionari, dar îi afectau și pe național-creștini¹⁰⁴. Cu toate acestea, în Bucovina campania electorală a fost plină de violențe înregistrate, în cele mai multe cazuri, între lăncierii lui Cuza și legionarii lui Codreanu. De altfel, având experiența din ianuarie 1936 de la Suceava, Corneliu Z. Codreanu, împreună cu inginerul Gh. Clime, au căzut de acord asupra măsurilor ce trebuiau luate pentru a contracara, pe parcursul campaniei electorale, acțiunea cuzistă în județele Bucovinei¹⁰⁵. În propaganda Legiunii, cuziștii erau principalii adversari despre care se spunea: „Nu veți uita niciodată că acești oameni denumiți <cuziști> și-au bătut joc zece ani, neconținut, de toate suferințele noastre. Pe spatulele noastre – copiii de altădată ai tuturor închisorilor și ai tuturor ceasurilor grele – s-au ridicat pentru ca a doua zi să ne scuipe în obrazul de atâtea ori lovit de dușmani.”¹⁰⁶ Incidente între cuziști și legionari au fost semnalate și la o nuntă din Horodnic, în iulie 1936¹⁰⁷, dar și cu ocazia aniversării mișcării studentești, în prezența profesorului universitar Traian Brăileanu, din 10 decembrie 1936, când studentul cuzist Andronic a provocat scandal.¹⁰⁸ La originea multor incidente s-a aflat din nou Nechifor Robu. Deputatul de Rădăuți împreună cu familia Grecu au incitat la violențe la Solca, la 1 decembrie 1937, ajungându-se la violențe inclusiv cu Jandarmeria¹⁰⁹. Răniri s-au înregistrat la Crasna Putilei, unde învățătorul Toader Mitric, șeful local național-creștin, l-a lovit și rănit grav pe simpatizantul legionar Constantin Hulea¹¹⁰. Incidente sângeroase între cele două tabere ale extremei drepte românești au fost consemnate și la Câmpulung. Studentul legionar Petru Halus a depus o plângere contra colegului său cuzist Gavril Nistor care l-a atacat, în fruntea unui grup de partizani¹¹¹. Incidentele dintre grupările adverse au făcut și victime. Mihai Țurcan, legionar din Siret, a fost omorât în urma unei altercații violente cu agenții electorali cuziști, conduși de același N. Robu¹¹². Lăncierii au atacat și pe evrei cu același prilej. Echipele paramilitare cuziste erau echipate cu sule din fier cu care îi agresau pe evreii ce intenționau să-și exercite dreptul de vot¹¹³. Și cu membrii altor partide agenții electorali cuziști au intrat în conflict. Pe 5 decembrie un grup de lănceri condus de Gh. Botezatu a organizat o întrunire național-cuzistă în comuna Mihalcea. În aceeași zi candidatul de pe lista cu nr. 2 din Cernăuți, avocatul Constantin Nastasi, în fruntea unui grup de patru agenți electorali a organizat un marș prin localitățile Boian, Mahala, Buda, Săliște, Gogolina și Lehuceni Tăutului. În ultima localitate s-a înregistrat un

¹⁰⁴ *Ibidem*, 11/1937, f. 8.

¹⁰⁵ A.S.R.C. Fond Poliția orașului Cernăuți, 10222/1937, f. 41.

¹⁰⁶ *Legiunea în texte originale și imagini*, București, Edit. Lucman, f.a. p. 121.

¹⁰⁷ A.N.I.C. Fond Ministerul de Interne, Direcția Generală de Poliție, 284/1936, f. 170.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 313.

¹⁰⁹ „Glasul Bucovinei”, 21 decembrie 1937, p. 3.

¹¹⁰ *Ibidem*, din 17 decembrie 1937, p. 5.

¹¹¹ A.N.S. Fond Prefectura județului Rădăuți, 1/1937, f. 155.

¹¹² „Glasul Bucovinei”, 17 decembrie 1937, p. 1.

¹¹³ A.N.S. Fond Poliția orașului Rădăuți, 3/1937, f. 8.

incident grav, lăncierii intrând într-o altercație cu membrii P.N.Ț. care participau la propria întrunire electorală. Și N. Robu a organizat un marș prin Mămăieștii Noi, Mămăieștii Vechi și Lujeni, răspândind manifeste și materiale electorale național-creștine¹¹⁴. La Horecea, comerciantul Franz Cicanovschi a împărțit manifeste cuziste celor care îi călcau pragul magazinului propriu¹¹⁵. Campania electorală a consemnat adunări și la Slobozia Veche, Zastavna, Jucica Veche, Codrul Cosminului, Toporăuți, Cuciurul Mare, peste tot înregistrându-se violențe, iar autoritățile locale fiind mereu în alertă¹¹⁶.

Rezultatul campaniei electorale și al alegerilor a evidențiat dinamica vieții politice interne românești, cu emergența Mișcării Legionare și ușoara creștere a Partidului Național Creștin. Acesta s-a clasat pe locul patru pe țară, cu 281.167 voturi, trimițând în Parlament 39 de deputați, adică 9, 15%¹¹⁷. Pentru județele Bucovinei situația era asemănătoare cu cea generală. La Cernăuți, lista P.N.C. a obținut 788 de voturi față de 10.783 ale țărăniștilor sau 9.003 ale liberalilor. În județul Rădăuți, fieful electoral al lui Nichifor Robu, P.N.C. a obținut 749 de voturi, plasându-se cu mult în urma P.N.L.-ului, care a avut 4.454, sau a Legiunii care a fost votată de 3.636 de ori. Și la Storojineț, cuziștii au fost înfrânți cu 1.204 voturi, plasându-se sub P.N.Ț. cu 6.829 sau legionarii cu 1.306. Cele mai puține voturi le-au obținut la Câmpulung: 297 față de 3.682 ale P.N.L. și 2.054 ale Partidului Total pentru Țară, pe lista Senatului. La Suceava au reușit un scor mai bun; cele 1.946 voturi nu i-au plasat decât pe locul patru, fiind devansați de P.N.Ț. cu 4.922 de opțiuni electorale și de legionarii cu 2.189.¹¹⁸ Din cele 10.950 de voturi exprimate, candidatul cuzist Ioan Petrovici a reușit să treacă peste media partidului intrând în Parlament. La Senat însă Dumitru Carpen de pe lista cuzistă a obținut 58 de voturi din cele 608 exprimate, departe de candidatul Partidului Național Agrar care și-a câștigat cu 322 de voturi locul în Camera superioară¹¹⁹. Corespondentul „Universului” în Bucovina analiza astfel rezultatul obținut de P.N.C.: „Cuzismul a rămas încă o forță electorală în județul Suceava, s-a impus întrucâtva în județul Storojineț, dar a dat îndărăt în județele Cernăuți și Rădăuți. Mai surprinzător este eșecul cuzist în județul Rădăuți, fieful electoral al d-lui N. Robu.”¹²⁰ Câteva luni mai târziu, chiar A.C. Cuza a recunoscut că, în Bucovina, național-creștinii au pierdut simpatii în favoarea Legiunii „datorită corupției”¹²¹.

Alegerile din decembrie 1937 au consemnat un fapt inedit: niciun partid politic nu a reușit să prindă prima electorală. În acest context, regele a luat o decizie care poate părea surprinzătoare: a numit în fruntea guvernului partidul aflat pe locul patru, național-creștinii. Mai mult, nu a ales un prim-ministru, ci a numit două persoane în

¹¹⁴ AS.R.C. Fond Poliția orașului Cernăuți, 10222/1937, f. 3.

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 8.

¹¹⁶ *Ibidem*, 10223/1937, f. 9-12, 14.

¹¹⁷ Gheorghe T. Pop, *op.cit.*, p. 172; Armin Heinen, *op.cit.*, tabelul nr. 10, p. 478.

¹¹⁸ „Universul”, 25 decembrie 1937, p. 21.

¹¹⁹ A.N.S. Fond Primăria orașului Suceava, 2/1937, f. 12.

¹²⁰ „Universul”, 25 decembrie 1937, p. 26.

¹²¹ Cristian Sandache, *Național....*, p. 267.

fruntea guvernului: Octavian Goga și, fără portofoliu, A.C. Cuza. Acest fapt nu e întâmplător, regele se pregătea să dea o lovitură decisivă: instaurarea regimului personal. A.C. Cuza s-a văzut nevoit să accepte planurile regelui, singura șansă de a-și vedea programul politic pus în practică fiind colaborarea cu suveranul. Și Goga a trebuit să accepte realitatea, un guvern național-creștin pur nefiind posibil în acel moment. Alături de membrii facturii cuziste ai guvernului și de cei ai aripii gogiste, regele a impus și o serie de personalități ce gravitau în jurul Coroanei, fie din celelalte partide, fie dintre tehnocrați. Astfel, cabinetul Goga avea delimitate mai multe facțiuni: cea a cuziștilor din care doar Gh. Cuza a primit un post ministerial, cea a gogiștilor care au primit scaune ministeriale de importanță secundară. Tărăniștii, grupați în jurul lui Armand Călinescu, aveau ministere importante ca Externele și Internele. Generalul Ion Antonescu, ca ministru de Război, răspundea intențiilor regelui de a ține Legiunea la distanță și de a evita un conflict cu armata. Prin acest guvern dominat de compromisuri, regele reușea să spargă unitatea P.N.C. și îndepărta partidul de susținătorii lui Codreanu. Astfel, prin Goga, suveranul a reușit să formeze un guvern de dreapta, dar de orientare procarlistă, și să dea „naționalismului posibilitatea de a se afirma în actualul guvern, pentru a nu fi nevoit în viitor să se adreseze Gărzii de Fier”¹²².

Crearea Partidului Național Creștin nu a fost suficientă pentru realizarea unui pol politic al dreptei care să atragă electoratul de partea sa. Manevrele regelui, interesele Germaniei în România, dar și ambițiile unor lideri politici precum A.C. Cuza sau Octavian Goga nu au adus rezultatele sperate. Dar în Bucovina gruparea politică a avut ecou. Fiind una dintre provinciile cu o componentă importată a evreilor în masa populației, Bucovina a reprezentat o bază electorală pentru P.N.C., dar insuficientă pentru obținerea unui rezultat electoral decisiv. Antisemitismul, mai ales în târgurile și micile orașe bucovinene, a fost un factor important pentru partidul lui Cuza. În realitate, mirajul și originalitatea aduse de Mișcarea Legionară au barat proiectele cuziste. Succesele parțiale, precum alegerile din județul Suceava de la 1936 sau organizarea echipelor lăncierilor care au terorizat strada, conflictele cu evreii, cu acordul tacit al autorităților, nu au fost suficiente pentru a prelua cu adevărat puterea măcar în provincia din nordul țării. Astfel, alegerile din 1937, deși au adus un rezultat electoral superior anilor anteriori, au dovedit că Partidul Național Creștin nu era unul viabil, în contextul competiției cu legionarii. Accederea la putere a fost, în acest caz, rezultatul unor împrejurări politice mai largi și, în mod special, al manevrelor regelui, direct interesat în preluarea totală a puterii. Începea lupta regelui Carol al II-lea cu Mișcarea Legionară, iar rolul cuziștilor era doar acela de a pregăti scena.

¹²² Jean Ancel, *op.cit.* p. 65.